

ÁLLAMTUDOMÁNYI

MŰHELYTANULMÁNYOK

2017. évi 18. szám

Menyhárt Zsolt

A 2017-es ausztriai választások

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

A 2017-es ausztriai választások

I. Bevezető

A törvényhozás Ausztriában a klasszikus kétkamarás modellben működik. A Nemzeti Tanács (Nationalrat), vagy más néven Képviselőház hozza Ausztriában a fontos döntéseket, a tartományok képviselőiből álló felsőháznak, a Szövetségi Tanácsnak (Bundesrat) inkább csak véleményező szerepe van, nincs különösebb befolyása a tényleges döntések meghozatalára.

Ami a kormányzás metódusát és szerkezetét illeti viszont már speciális Ausztria helyzete abban a tekintetben, hogy a második világháború óta eltelt időszak közel hatvan százalékában nagykoalíció irányította az országot. Az európai országok közül három országot emelhetünk ki, ahol a nagykoalíciós kormányzásnak történelmi hagyománya alakult ki: Ausztria, Luxemburg és Svájc.

Ausztria esetében 1945-2016 között eltelt hetvenegy évből negyvenegy év ebben a politikai miliőben telt.² A nagykoalíciót mindig a két nagypárt, az Osztrák Szociáldemokrata Párt (Sozialdemokratische Partei, a továbbiakban SPÖ) és az Osztrák Néppárt (Österreichische Volkspartei, a továbbiakban ÖVP) alkotta.

Az együttműködést történelmi kontextusban három nagy periódusra oszthatjuk föl:

- 1) A második világháborút követően egészen a hatvanas évek közepéig;
- 2) A nyolcvanas évek közepétől a kilencvenes évek végéig;
- 3) 2007 óta jelenleg is tart.³

Az osztrák koalíciós együttműködésnek számos motivációja volt. Ausztria egy viszonylag kis ország Európában, amely - a II. világháborút követően – semlegességre törekedett. Az ország a győztes hatalmak akaratnyilvánítása következtében jött létre, miután a szövetséges hatalmak 1943-ben a náci agresszió első áldozatának nyilvánították az országot. 1945-ben a demokrácia és nemzetépítés osztrák feltételeit is e hatalmak határozták meg, így a semlegességéről is a megszálló nagyhatalmak döntöttek az 1955-ös osztrák államszerződésben, amelyet megelőzően az osztrák-szovjet tárgyalásokon az osztrákok örökös semlegességet ígértek, cserébe a négyhatalmi (brit, amerikai, francia, orosz) megszállás felszámolásáért. Mivel Ausztria nem önálló államként vett részt a háborúban, ezért nem békeszerződést, hanem államszerződést kötöttek vele.

¹Menyhárt Zsolt, tudományos referens, doktorandusz, Nemzeti Közszerződési Egyetem.

²Szente Zoltán: Európai alkotmány- és parlamentarizmus-történet, Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

³Németh István: Az osztrák út, GROTIUS E-Könyvtár/49., 2012. 46-53.

Bár az utóbbi években – Svédországhoz és Finnországhoz hasonlóan – Ausztria is szorosan együttműködik a NATO-val, de továbbra sem tagja annak.

A második világháborút követően a nemzeti szuverenitás visszaszerzése, az idegen megszállás megszüntetése, illetve a másik párt abszolút többségétől való félelem is közrejátszott a nagykoalíció felé történő elmozdulásban. A háború után kialakult nagyfokú stabilitás elsősorban a fájdalmas történelmi tapasztalatoknak és egy központosító, elsődlegesen a konszenzusra ügyelő politikai rendszernek az eredménye volt. Egyébként a szövetségesek a háború után összesen 3 pártot engedélyeztek: ÖVP-t, SPÖ-t és a KPÖ-t. A többiek 1949-ben függetlenként indulhattak a *Verband der Unabhängigen* (Függetlenek Szövetsége) keretében.

Fontos volt a szélsőséges és radikális pártok hatalomra jutásának megakadályozása, illetve az a tény, hogy a kétharmados, alkotmányerejű törvények elfogadása is csak nagykoalícióban volt lehetséges.⁴

Ausztriában a parlamenti küszöb 4%. A legutóbbi választások 2013-ban voltak nyugati szomszédunknál, és az osztrák választási törvény módosítása szerint 5 évre választanak képviselőket a választópolgárok. A nagykoalícióban kormányzó SPÖ és az ÖVP négy év után azonban úgy döntött: a közös munkát nem tudják tovább folytatni, ezért közös elhatározás született az előrehozott választások megtartásáról.

Az okok között említhetjük, hogy 1990-től fokozatosan gyengült a két nagy néppárt, előretörték a kisebb pártok. Jörg Haider erősen nemzetiség-és EU-ellenes politikája révén a 90-es évek elejétől egyre jobb eredményeket ért el a Szabadságpárt Ausztria (Freiheitliche Partei Österreichs, a továbbiakban FPÖ). Az FPÖ a bécsi tartományi választásokon 2015-ben már kiemelkedően magas támogatottságot szerzett, és bár nem sikerült letaszítania az SPÖ-t a hagyományosan baloldali osztrák főváros éléről, 32,3%-os eredménnyel másodikként mögötte zárt (az SPÖ 39,4%-ot ért el).

Ezen kívül a Zöldek Pártja is történelmi sikereket ért el mind a tartományi, mind a szövetségi választásokon. A sors fura fintora, hogy a jelenlegi előrehozott választások előtt szakadás történt a párton belül, és kivált a zöldek alapítója és húzó embere, - Peter Pilz. Ezáltal nagyon meggyengült a párt, és nem is lépte át a jelenlegi választásokon a parlamenti küszöböt. Pilz újonnan gründolt pártja viszont bejutott a képviselőházba, 4,1%-al.

Ezek a tények egyértelműen jelezték, hogy a politikai paletta átrendeződése zajlik Ausztriában, az új kihívásokra új politikai szemlélet iránti igény jelentkezett.

Ezt támasztotta alá a korábbi elnökválasztásokhoz képest sokkal kiélezettebb politikai harc a tulajdonképpen végrehajtó és döntéshozói jogosítványok nélküli - államfői pozíció megszerzéséért. Az államfő-jelöltek közül a néppártok jelöltjei hamar kiestek, ráadásul a két forduló között megbukott a kancellár, Werner Faymann. Versenyben maradt Alexander van der Bel-

⁴ Szente: i. m. 323. o.

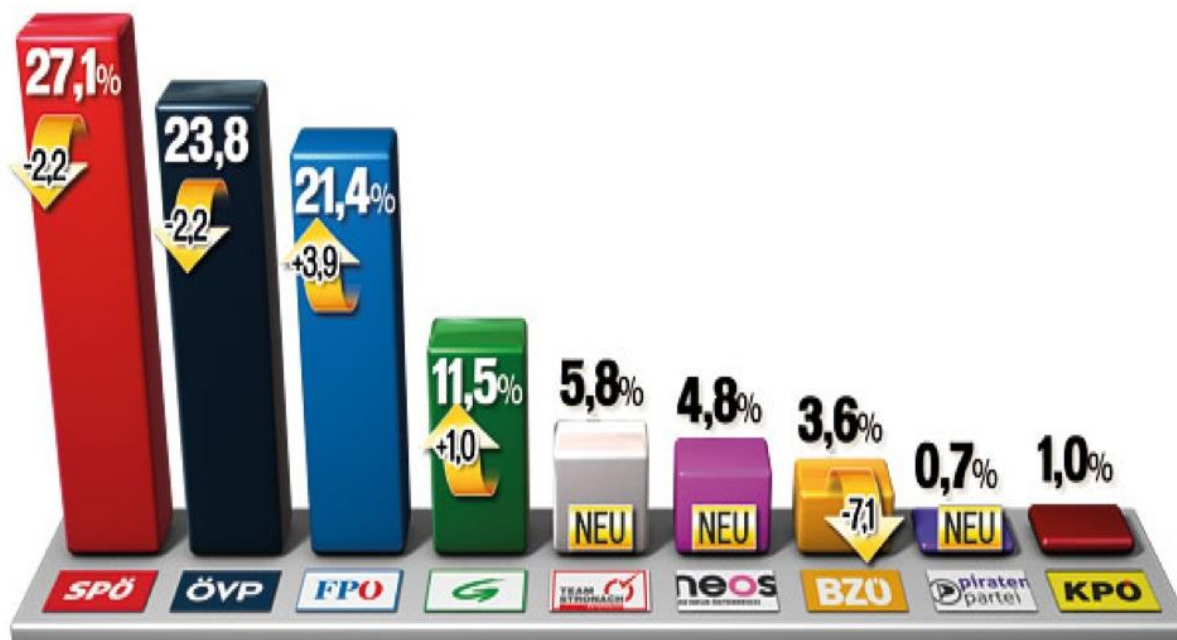
len zöldpárti, valamint Norber Hofer az FPÖ jelöltje. A második fordulóban végül van der Bellen győzött alig néhány tízezer szavazattal, aminek következtében az FPÖ megővta a választásokat, így októberben újabb választásokat tartottak. Ezúttal is a zöldek jelöltje volt a befutó, az Európa-pártiak fellelegezhettek.

A 2015-ben kirobbanó menekültválság tovább fokozta az elégedetlenséget a kormányzó pártokkal szemben. Elsősorban a menekültek befogadásáról kialakult komoly és feloldhatatlannak tűnő politikai nézetkülönbségek jelentették azt a fordulópontot, ami rivalizáláshoz vezetett a koalíción belül. Ilyen politikai környezetben nehéz lett volna közösen kormányozni, illetve a májusi tisztújítás óta Sebastian Kurz által irányított ÖVP elérkezettnek látta az időt arra, hogy politikailag újra megmértesse magát.⁵

II. A nagy pártok választási programjairól

A terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőségünk a programpontok részletes bemutatására, a főbb politikai irányokat, illetve a menekültkérdés aktualitása és regionális vonzata miatt viszont kitérünk erre a szakpolitikára a három – kormánykoalícióra esélyes - párt vonatkozásában.

1. ábra A 2013-as osztrák választások végeredménye

Forrás: rotifahne.eu

⁵ http://index.hu/kulfold/2017/10/15/ausztria_valasztas_kancellar_sebastian_kurz_heinz-christian_strache_ovp_spo_fpo/

1). ÖVP⁶

Miután a májusi tisztújításon Sebastian Kurz vette át az ÖVP pártelnöki megbízatását, teljes döntési és hatalmi autonómiát kért és kapott is a küldöttektől. A merőben új stratégiai irányvonal meghirdetése mind a szimbólumokat, mind a párt programjának tartalmi elemeit érintette. A párt elnevezése is „*Sebastian Kurz listája – az Új Néppárt*” elnevezést kapta, és a párt logójának színösszetétele is megváltozott. Mindez a fiatalos lendületet, az újragondolt értékrendet és filozófiát jelképezte.

A programot összefoglalóan liberálisnak és keresztény-szociálisnak tervezték, és végigmenve a programpontokon valóban megtaláljuk mindkét értékrendszer jegyeit. Liberális gazdaságpolitikai intézkedés például az adók csökkentésére tett javaslat, a jövedelemadó csökkentése, fel nem használt nettó nyereség utáni adó (Körperschaftsteuer auf nicht entnommene Gewinne), vagyoni és öröklési adó megszüntetése. Míg keresztény-szociális elem a gyerekek utáni adókedvezmény növelése, a munkavállalók jogainak erősítése stb.

A programfüzetben az egyes fejezetek kivétel nélkül a „*Vissza a csúcsra*” (Zurück an die Spitze) jelmondattal indulnak, illetve az „*Új igazságosság és felelősség*” (Der neue Weg – neue Gerechtigkeit & Verantwortung) rövid mottók is minden oldalon feltüntetésre kerültek. Megállapíthatjuk, hogy az igazságosság mint demokratikus alapelv lett a program legfontosabb pillére.

Sebastian Kurz a migrációs válság 2015-ös kezdetekor az országhatárok és a nyugat-európai kultúrában és közéletben szokatlan módon a nemzeti érdekek megvédését hangsúlyozta a mainstream politizálással szemben. Kurz a kezdetektől nem ítélte el, sőt kiállt a magyar kormányfő, Orbán Viktor mellett, és üdvözölte a határok objektív védelmének kiépítésére tett erőfeszítéseket. Az Európai Bizottság által javasolt kvóták szerinti elosztást nem tartotta kielégítőnek. Az állam által garantált, alanyi jogon járó szociális juttatást, az ún. minimum biztosíték (*Mindestsicherung*) összegét a konzervatívok programjukban differenciálnák, és csak azok kaphatnák meg a maximális 1500 eurót, akik legalább 5 éve tartózkodnak az országban, és legalább 1 évet dolgoztak teljes munkaidőben. A többiek ún. „*Mindestsicherung light-ban*” részesülnének, aminek összege 560 euró.⁷

Az ÖVP választási programjában a gazdasági pontok túlsúlyt képeznek. Az Európai Unió is az általános forgalmi adó (ÁFA) és az azt szabályozó irányelv kontextusában kerül előtérbe. A kelet-európai bevándorlók tekintetében a személyek szabad mozgására igent, de a szociális juttatások jogosulatlan kifizetésére nemet mondanak. Bár elismerik a jelentős jövedelmi különbségeket, amelyek Ausztria és a kelet-európai tagállamok (Romániát és Bulgáriát hozzák példának) között fennállnak, álláspontjuk szerint a munkavállalás szabadsága nem lehet egyenlő a legkedvezőbb szociális rendszerű országok kiválogatásával. Ezért erősítenék a tagállami kompetenciát a szociális juttatások meghatározása terén.

⁶ ÖVP (Der neue Weg – neue Gerechtigkeit & Verantwortung) választási programfüzet, 65-66.

⁷ Ez a programpont eredetileg a radikális jobboldali párt, az FPÖ javaslata volt.

2). SPÖ⁸

Az SPÖ kevesebb hangzatos mottót használt, mint riválisa. „*A program a jóléért, biztonságért, és jó kedélyért*” meglehetősen visszafogott politikai szlogen. Az 'A' tervként (Plan A) is emlegetett brosúra másik jelmondata: „*Ezáltal megkapja azt, ami jár Önnek.*” (Damit Sie bekommen, was Ihnen zusteht.)

Az osztrák közvélemény a menekültválság kirobbanásától kezdve fokozatosan ellene fordult az illegális migránsok szabályozatlanul történő beengedésének. Kurz külügyminiszterként konzekvensen képviselte álláspontját, miszerint a határokat meg kell védeni, ha szükséges le kell zárni és szabályozott keretek között szabad csak beengedni a migránsokat. Ezzel szemben az SPÖ késve reagált az eseményekre. A szociáldemokrata párt a menekültkrízis kitörésekor a menekültek befogadását és a kvótarendszert pártolta. Azóta azonban árnyalta álláspontját, bár tulajdonképpen még mindig a menekültek befogadása mellett kampányolt. Ahogy programfüzetükben írják, egy mindenre kiterjedő integrációs program elfogadására van szükség, amelyben öt fontos kihívást jelöltek meg.

A kampány a botrányoktól sem volt mentes. Az SPÖ által fizetett izraeli tanácsadók megpróbálták Sebastian Kurz-ot antiszemita és Soros György hálózatának tagjaként beállítani, de két héttel a választások előtt az ügyben indított vizsgálat fényt derített rá, hogy alaptalanak ezek a vádak. A hamis facebook profilokon keresztül a szálak a szociáldemokraták által felkért kampány szakemberekig vezettek, komoly felháborodást okozva a közvéleményben és jelentős presztízsveszteséget okozva a szociáldemokratáknak.⁹

3). FPÖ¹⁰

Az FPÖ politikai programjának jelmondata „*Österreicher verdienen Fairness*” vagyis Ausztria fair elbánásmódot érdemel. A korábban radikális jobboldali és bevándorlás-ellenes párt politikai hitvallása sokat tolódott középre. Programfüzetükben rögzítik, hogy Ausztria nem válhat bevándorló állammá, és ösztönözni kell a családon belüli születések számát. Ugyanakkor a legális bevándorlóknak, a politikai, faji, vallási menekülteknek biztosítanak az állampolgárságot, és a menedékjogot. A tömeges bevándorlást elutasítják, és arra hívják föl a figyelmet, hogy ha az EU nem képes a külső határait megvédeni, akkor Ausztria korlátlanul visszaállíthatja a határok ellenőrzését.

Amennyiben az FPÖ bekerül a kormányba, - amire egyre reálisabb esély mutatkozik - jelentősen átalakulhatnak az ország külpolitikai prioritásai. Különösen a Németországgal fennálló jó diplomáciai viszony kerülhet veszélybe, az FPÖ ugyanis Berlint teszi felelőssé a migrációs válság miatt, illetve Csehországgal szemben a Benes-dekrétum indíthat el egy elhidegülés-politikát. Emellett várhatóan törekedni fog az új kormány az oroszországi kétoldalú kapcsola-

⁸ SPD (Das Programm für Wohlstand, Sicherheit & gute Laune) választási programfüzet, 144.

⁹ Luxemburger Wort, 2017. október 25. (online) <https://e-paper.wort.lu/eweb/spl/2017/10/25/w/5/1393656/>

¹⁰ FPÖ (Österreicher verdienen Fairness) választási programfüzet, 4. old.

tok javítására, az FPÖ ugyanis 2016 végén együttműködési megállapodást kötött a kormányzó Egységes Oroszország párttal.

Ami az európaiságot illeti, az FPÖ a nemzetállami függetlenséget és a katonai semlegesség fontosságát hangsúlyozza. Ezzel együtt szeretnék az általuk történelmi hibaként értékelt Maastricht-i és Lisszaboni Szerződések visszavonását elérni. Elsősorban a nettó befizető Ausztria kohéziós támogatási kötelezettségeit vizsgálnák felül, és ami még érdekes, hogy Törökország európai uniós csatlakozását egyértelműen elutasítják.

III. A 2017. október 15-i választások

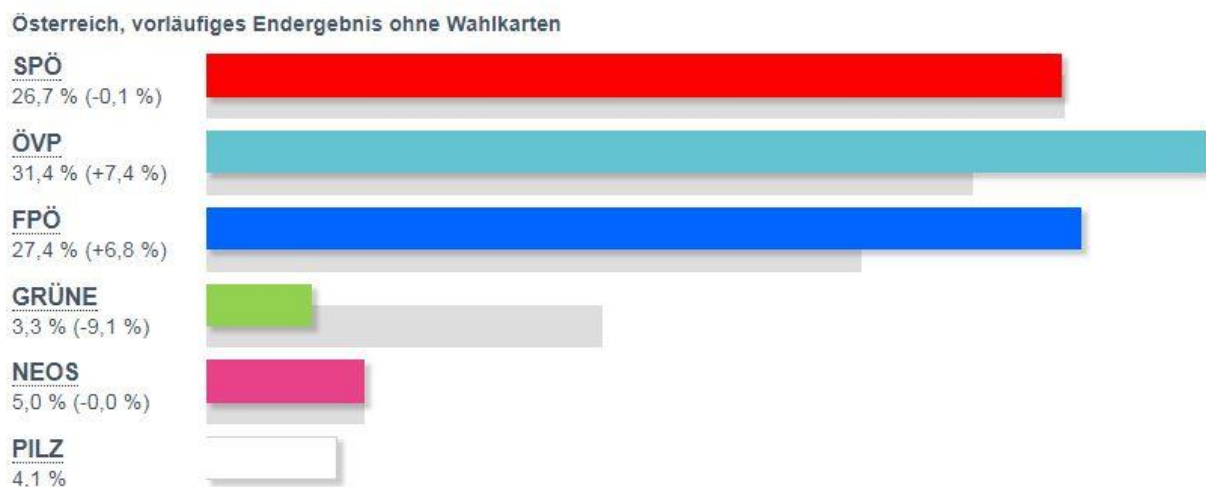
2017. október 15-én tartották meg Ausztriában az országos képviselőházi választásokat, ahol a Nemzeti Tanács (Nationalrat) képviselőit választották meg, illetve a választás eredményének tükrében dönt el az is, hogy kit fog felkérni a köztársasági elnök kormányalakításra. Alexander Van Der Bellen kijelentette, hogy megvárja a végleges választási adatokat, ami azt jelenti, hogy a levélszavazatok beérkezéséig – tehát a választást követő csütörtökig - nem kéri föl egyik politikai erő vezetőjét sem kormányalakításra. Ugyanakkor hozzátette, hogy Sebastian Kurz a választások egyértelmű győztese.¹¹

A jelenlegi kormány hivatalos megbízatása a választásokat követő héten megszűnik, ekkor az államfő felkéri a hivatalban lévő kormányt, hogy lássa el feladatait ügyvezető testületként az új kormány megalakulásáig.

A 2017-es választáson több mint 6 millió ember szavazhatott, ugyanis Ausztriában már 16 éves kortól lehet szavazni. A választásokon való részvétel hagyományosan magas, azonban az október 15-i választásokon produkált 80%-os részvétel még az előző választásokhoz képest is 5,09%-kal magasabb, kiemelkedően magas részvételi eredmény.

¹¹ <https://kurier.at/politik/inland/wahl/nr-wahl-van-der-bellen-auftrag-an-kurz-wenn-ergebnis-haelt/292.239.736>

2. ábra Előzetes eredmények a levélszavazatok nélkül

Forrás: trend.at

A fenti ábra az előzetes eredményt mutatja, azonban a levélszavazatok megszámlálása után sem változott érdemben az eredmény. A végeredmény az alábbiak szerint alakult: a konzervatív ÖVP a szavazatok 31,4 százalékát és 62 mandátumot szerzett, ami jelentős előny az SPÖ 26,8 százalékos, 52 mandátumához képest és az FPÖ 25,9 százalékos, 51 mandátumos voksarányával szemben. A NEOS¹² 5,3%-ot ért el és 10 mandátumot mondhat magáénak. A parlamenti küszöböt még egyetlen párt lépte át, a Pilz listája néven ismert, és a Zöldek frakciójából kivált tömörülés.¹³

IV. Koalíciós puhatolózás a választások után

Sebastian Kurz választási győzelmét követően Brüsszelbe utazott, hogy ismertesse programját és megkezdje a tárgyalásokat az Európai Unió intézményeinek vezetőivel is. Jean-Claude Junckerrel és Donald Tuskkal folytatott kétoldalú megbeszélést. Mindkét európai vezető bizalmát fejezte ki a 31 éves kancellár-jelölt irányába, ugyanakkor aggodalmuknak is hangot adtak, ha esetleg ÖVP-FPÖ koalíció alakulna. Kurz erre úgy reagált, hogy a kormányalakításra vonatkozó döntést önállóan hozzák meg, de az új kormánykoalíció Európához pozitívan fog viszonyulni és aktívan részt kíván venni benne.

Kurz kizárta annak lehetőségét, hogy Ausztria esetleg csatlakozna a V4-ekhez, amit az FPÖ vezetője, Heinz-Christian Strache vetett fel a kampány során. Nem elképzelhetetlen ugyanakkor az a forgatókönyv, hogy Ausztria közleledni fog a Visegrádi Négyekhez, ha a kormányba bekerülő FPÖ politikailag és diplomáciailag olyan tevékenységet fejt ki, ami eltávolítja az országot Angela Merkeltől. 2018 második félévében Ausztria tölti be az EU soros elnökségét,

¹² A liberális párt.

¹³ Forrás (online) <http://www.nationalratswahl.at/>

ekkor válhat igazán láthatóvá a két ország közötti viszony megromlása, illetve Bécs közeledése a V4-ekhez, amelyek közül egyébként három országgal közös határai vannak. A legközelebbi álláspont a migrációs kérdésben jelentkezik Ausztria és a Közép-Európai országok között, nem kizárt, hogy ez a jövőben újabb szakpolitikákkal bővíthet.

Viszont arra is utaltak osztrák vezető politikusok, hogy Ausztria egyértelműen a nyugathoz tartozik. Ennek ellenére a V4 országok vezetői örömmel fogadták a választási eredményeket és a jobbközép győzelmét.

V. Következtetések

Kezdetben Sebastian Kurz nem zárta ki egyetlen párttal történő koalíció kialakítását sem, azonban bő egy héttel a választások után bejelentette, hogy az FPÖ-vel történő koalícióra lépést tartja a legvalószínűbbnek, és hivatalosan is meghívta a párt vezetőit a koalíciós tárgyalások megkezdésére. Tulajdonképpen ezzel nem okozott meglepetést, hiszen programjukban a két párt áll egymáshoz a legközelebb, és az újabb nagykoalíciónak pedig szinte semmilyen esélye nincs. Ezzel a lépéssel pedig Kurz annak is elejét veheti, hogy az SPD és az FPÖ háttéralkut kössön.

Az FPÖ-vel való együttműködésnek a kancellár-jelölt egy nagyon fontos feltételt is szabott: Európa-barát és európai gondolkozású kormány alakulhat kizárólag, ellenkező esetben nem lépnek szövetségre a szélsőjobbboldali párttal.

Ugyanakkor a Heinz-Christian Strache vezette populista párt is magasra tette a léceket. Ahogy fogalmazott a párt első embere, nincs kényszer, sem időbeli presszió a megállapodások tekintetében. A belügyminiszteri posztra is bejelentették igényüket. A közeljövőben kiderül, hogy mennyire tudják a „zsarolási potenciáljukat” érvényesíteni a konzervatívokkal szemben.

A másik nagy kérdés, hogy a komoly választási vereséget szenvedett, és előreláthatólag a kormányzásból kiszoruló szocialisták képesek lesznek-e az ÖVP-hez hasonlóan megújulni? Bár az SPÖ politikusai egyelőre úgy nyilatkoztak, hogy nem zárnak el sem az ÖVP-vel, sem az FPÖ-vel¹⁴ történő koalíciós tárgyalások elől, a legvalószínűbb forgatókönyv szerint a Christian Kern által vezetett pártnak le kell vonnia a konklúziókat, és föl kell készülniük az ellenzéki szerepre.

¹⁴ A szocialisták például Burgenland tartományban az FPÖ-vel együtt kormányoznak.

Felhasznált irodalom

SPD (Das Programm für Wohlstand, Sicherheit & gute Laune) választási programfüzet

ÖVP (Der neue Weg – neue Gerechtigkeit & Verantwortung) választási programfüzet

FPÖ (Österreicher verdienen Fairness) választási programfüzet

Dr. Franczel Richárd: Ellenfelek szövetségben - Nagykoalíciós tendenciák Európában, Eset-tanulmány e-szemináriumra

Szente Zoltán: Európai alkotmány- és parlamentarizmustörténet, Osiris Kiadó, Budapest, 2006

Németh István: Az osztrák út, GROTIUS E-Könyvtár/49., 2012

Internetes források

<https://e-paper.wort.lu/eweb/spl/2017/10/20/w/7/1389511/>

Letöltés ideje: 2017. október 24.

<http://www.handelsblatt.com/politik/international/oesterreich-kurz-strebt-koalition-mit-rechter-fpoe-an/20495398.html>

Letöltés ideje: 2017. október 24.

<http://rotefahne.eu/2013/09/oesterreich-wahl-2013-auftrieb-fuer-rechte-fpoe/>

Letöltés ideje: 2017. október 21.

http://index.hu/kulfold/2017/10/15/ausztria_valasztas_kancellar_sebastian_kurz_heinz-christian_strache_ovp_spo_fpo/

Letöltés ideje: 2017. október 15.

<http://www.origo.hu/nagyvilag/20171012-osztrak-valasztasok-partok-belpolitikai-helyzet.html>

Letöltés ideje: 2017. október 26.

Luxemburger Wort cikkei

Letöltés ideje: 2017. október 25.

<https://alexandrabader.wordpress.com/2017/09/15/wer-wird-nach-der-wahl-spoe-chef/>

Letöltés ideje: 2017. október 27.